

MAKTABGACHA TA'LIMDA INTERFAOL METODLARNING QO'LLASH USUL VA USLUBLARI

Xamidullayeva Husnida Murodjon qizi

Namangan davlat pedagogika instituti Talim tarbiya nazariyasi va metodikasi
(maktabgacha ta'lim) mutaxassisligi 2 - kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19581619>

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tizimida interfaol metodlarning o'rni, ahamiyati hamda ularni qo'llashning samarali usul va uslublari tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida bolalarning faolligini oshirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va ijodiy qobiliyatlarini yuzaga chiqarishda interfaol yondashuvlarning o'rni alohida yoritiladi.

Shuningdek, pedagoglarning kasbiy mahoratini oshirishda interfaol metodlardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalarning ahamiyati ochib beriladi hamda interfaol metodlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi roli asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: interfaol metodlar, maktabgacha ta'lim, pedagogik texnologiyalar, ta'lim samaradorligi, bolalar faolligi, ijodiy fikrlash, mustaqil fikrlash, innovatsion yondashuv, o'qitish usullari, ta'lim jarayoni, pedagogik mahorat, rivojlantiruvchi muhit, o'yin texnologiyalari, kommunikativ ko'nikmalar, ta'lim sifati, faol o'rganish, zamonaviy ta'lim

Аннотация. В данной статье рассматриваются роль, значение и эффективные способы применения интерактивных методов в системе дошкольного образования.

Особое внимание уделяется развитию активности детей, формированию самостоятельного мышления и творческих способностей с использованием интерактивных подходов. Также анализируются теоретические и практические аспекты использования интерактивных методов в повышении профессионального мастерства педагогов. Раскрывается значение современных педагогических технологий при работе с детьми дошкольного возраста и обосновывается их влияние на повышение качества образования.

Ключевые слова: интерактивные методы, дошкольное образование, педагогические технологии, эффективность обучения, активность детей, творческое мышление, самостоятельное мышление, инновационный подход, методы обучения, образовательный процесс, педагогическое мастерство, развивающая среда, игровые технологии, коммуникативные навыки, качество образования, активное обучение, современное образование

Annotation. This article analyzes the role, significance, and effective ways of applying interactive methods in preschool education. It highlights the importance of interactive approaches in enhancing children's activity, developing independent thinking, and fostering creativity. The theoretical and practical aspects of using interactive methods to improve teachers' professional skills are also discussed. Furthermore, the importance of modern pedagogical technologies in working with preschool children is revealed, and the contribution of interactive methods to improving the quality of education is substantiated.

Keywords: interactive methods, preschool education, pedagogical technologies, learning effectiveness, children's activity, creative thinking, independent thinking, innovative approach, teaching methods, learning process, pedagogical skills, developmental environment, game technologies, communication skills, education quality, active learning, modern education.

Bugungi globallashuv va raqamli taraqqiyot sharoitida ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, ayniqsa maktabgacha ta'limni zamon talablari asosida rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Maktabgacha yosh davri inson hayotining eng muhim bosqichi bo'lib, aynan shu davrda bolaning tafakkuri, dunyoqarashi, ijtimoiy faolligi va shaxs sifatidagi dastlabki asoslari shakllanadi. Shu sababli ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, unda innovatsion yondashuvlar va interfaol metodlardan keng foydalanish bugungi kun pedagogikasining ustuvor yo'nalishiga aylanmoqda. Zamonaviy pedagogika fanida interfaol metodlar ta'lim oluvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiruvchi vosita sifatida e'tirof etiladi. Ayniqsa, maktabgacha ta'limda bolalarning yosh va psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda o'yin, muloqot, hamkorlik va mustaqil fikrlashga asoslangan metodlardan foydalanish ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini sezilarli darajada oshiradi. Interfaol metodlar orqali bolalar o'z fikrini erkin ifodalashni, jamoada ishlashni, muammoli vaziyatlarga yechim topishni o'rganadi.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish borasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlil ishlar ham aynan shu maqsadlarga xizmat qilmoqda. Xususan, Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: "Ta'lim sifatini oshirish – yangi O'zbekiston taraqqiyotining eng muhim shartidir". Ushbu fikr maktabgacha ta'limdan boshlab barcha bosqichlarda sifat va samaradorlikni oshirish zarurligini ko'rsatadi. Prezidentimiz yana bir nutqida maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab, bolalarning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishi uchun zamonaviy metod va texnologiyalarni joriy etish muhimligini alohida qayd etgan. Shu nuqtai nazardan, interfaol metodlarning maktabgacha ta'lim jarayonida qo'llanilishi nafaqat ta'lim samaradorligini oshiradi, balki bolalarning ijodiy fikrlashi, mustaqil qaror qabul qilishi va kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda ham muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

An'anaviy o'qitish usullaridan farqli ravishda interfaol metodlar bolaning shaxsiy tajribasiga tayanadi, uni faol izlanishga undaydi va bilimni tayyor holda emas, balki o'zlashtirish jarayonida kashf etishga yordam beradi. Bugungi kunda pedagoglardan nafaqat bilim berish, balki bolani fikrlashga, izlanishga, o'z ustida ishlashga o'rgatish talab etilmoqda. Bu esa o'z navbatida interfaol metodlardan samarali foydalanishni, ularning mazmun-mohiyatini chuqur anglashni va amaliyotga to'g'ri tatbiq etishni taqozo etadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyachilarning kasbiy mahoratini oshirish, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirish orqali ta'lim jarayonini yanada boyitish muhim ahamiyat kasb etadi. Shunday qilib, maktabgacha ta'limda interfaol metodlarni qo'llash masalasi nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham katta ahamiyatga ega bo'lib, ushbu yo'nalishda ilmiy izlanishlar olib borish, ilg'or tajribalarni o'rganish va amaliyotga joriy etish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biri hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim tizimida interfaol metodlardan foydalanish bugungi kunda pedagogik jarayonning ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Chunki an'anaviy ta'lim shakllari ko'proq bir tomonlama — ya'ni pedagog markazida tashkil etilgan bo'lsa, interfaol metodlar ta'lim oluvchini markazga qo'yadi va uni faol ishtirokchiga aylantiradi. Ayniqsa, maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bu yondashuv muhim hisoblanadi, chunki ular o'yin, muloqot va bevosita faoliyat orqali bilimni o'zlashtirishga moyil bo'ladi. Shu sababli interfaol metodlar bolalarning tabiiy ehtiyojlari va psixologik xususiyatlariga to'liq mos keladi. Interfaol metodlarning asosiy mohiyati – bolalarni fikrlashga undash, ularni mustaqil qaror qabul qilishga yo'naltirish hamda jamoaviy faoliyat orqali bilim olish jarayonini tashkil etishdan iborat.

Bu metodlar orqali bolalar faqat tayyor bilimni qabul qilmaydi, balki o'zlari izlanadi, tahlil qiladi, taqqoslaydi va xulosa chiqaradi. Natijada ularning tafakkuri faol rivojlanadi, nutq madaniyati shakllanadi va ijtimoiy moslashuv jarayoni osonlashadi. Maktabgacha ta'limda qo'llaniladigan interfaol metodlarni bir necha yo'nalishlarga ajratish mumkin. Jumladan, o'yin asosidagi metodlar, muammoli vaziyatlar yaratishga asoslangan metodlar, kichik guruhlarda ishlash usullari, savol-javob va muloqotga asoslangan metodlar shular jumlasidandir. O'yin texnologiyalari maktabgacha yoshdagi bolalar uchun eng samarali vositalardan biri bo'lib, ular orqali bolalar o'rganayotgan bilimlarini oson va qiziqarli tarzda o'zlashtiradi. Masalan, rolli o'yinlar orqali bolalar turli ijtimoiy rollarni bajarib, hayotiy tajriba orttiradi, muammoli vaziyatlarga duch keladi va ularni hal qilishni o'rganadi. Muammoli ta'lim elementlariga asoslangan interfaol metodlar esa bolalarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tarbiyachi tomonidan berilgan muammoli savollar yoki vaziyatlar bolani o'ylashga, sabab-oqibat bog'liqliklarini anglashga undaydi. Bu jarayonda bola nafaqat javob topishga harakat qiladi, balki o'z fikrini asoslashga, boshqalarning fikrini tinglashga va ulardan xulosa chiqarishga o'rganadi. Bu esa uning tafakkurini chuqurlashtiradi va mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi. Shuningdek, kichik guruhlarda ishlash metodlari ham interfaol yondashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Bunda bolalar kichik jamoalarda birgalikda faoliyat olib boradi, o'zaro fikr almashadi, vazifalarni taqsimlaydi va umumiy natijaga erishishga intiladi. Bu jarayon bolalarda hamkorlik, mas'uliyat, o'zaro hurmat va ijtimoiy faollik kabi muhim sifatlarni shakllantiradi. Ayniqsa, bu usul bolalarning kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali hisoblanadi. Interfaol metodlarni samarali qo'llashda pedagogning roli alohida ahamiyatga ega. Tarbiyachi nafaqat bilim beruvchi, balki jarayonni tashkil etuvchi, yo'naltiruvchi va rag'batlantiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. U bolalarning qiziqishlarini hisobga olgan holda darsni rejalashtirishi, turli metodlarni uyg'unlashtirishi va har bir bolaning faol ishtirokini ta'minlashi zarur. Shu bilan birga, pedagog zamonaviy pedagogik texnologiyalarni yaxshi bilishi, ularni amaliyotda qo'llay olishi va o'z ustida doimiy ishlashi lozim. Interfaol metodlardan foydalanishda rivojlantiruvchi ta'lim muhitini yaratish ham muhim omillardan biridir. Bunday muhit bolalarning erkin fikrlashiga, o'z fikrini ochiq ifodalashiga va ijodiy yondashuv ko'rsatishiga imkon beradi. Ta'lim jarayonida qo'llaniladigan didaktik materiallar, vizual vositalar, o'yin elementlari va axborot texnologiyalari bu jarayonni yanada boyitadi.

Ayniqsa, raqamli vositalardan foydalanish bolalarning e'tiborini jalb etish va ta'lim samaradorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bilan birga, interfaol metodlarni qo'llashda ayrim muammolar ham uchrab turadi. Masalan, barcha pedagoglar ham bu metodlarning mohiyatini to'liq anglab yetmagan bo'lishi yoki ularni amaliyotda samarali qo'llash ko'nikmasiga ega emasligi kuzatiladi. Bundan tashqari, ayrim ta'lim muassasalarida moddiy-texnik baza yetarli darajada rivojlanmaganligi ham interfaol metodlardan keng foydalanishga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu sababli pedagoglarning malakasini oshirish, ularga metodik yordam ko'rsatish va zarur shart-sharoitlarni yaratish muhim vazifa hisoblanadi. Maktabgacha ta'limda interfaol metodlardan foydalanish bolalarning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi samarali vosita hisoblanadi. Ular orqali ta'lim jarayoni qiziqarli, mazmunli va samarali tashkil etiladi, bolalar esa faol, mustaqil va ijodkor shaxs sifatida shakllanadi.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta'lim tizimida interfaol metodlarni qo'llash zamonaviy ta'limning muhim talabi sifatida namoyon bo'lmoqda.

Ushbu yondashuv orqali ta'lim jarayoni an'anaviy shakldan chiqib, bolani markazga qo'ygan holda tashkil etiladi va uning faol ishtiroki ta'minlanadi. Interfaol metodlar bolalarning mustaqil fikrlashi, ijodiy yondashuvi, muloqotga kirishish qobiliyati hamda ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishda samarali vosita bo'lib xizmat qiladi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlardan foydalanish ta'lim jarayonini nafaqat qiziqarli, balki mazmunan boy va samarali qiladi.

Ayniqsa, o'yin, muammoli vaziyatlar, guruhli ishlar va muloqotga asoslangan metodlar bolalarning yosh xususiyatlariga mos ravishda ularning bilim olish jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bu esa maktabgacha yoshdagi bolalarning har tomonlama rivojlanishiga mustahkam zamin yaratadi. Shu bilan birga, interfaol metodlarni samarali qo'llash pedagogning kasbiy mahorati, ijodkorligi va zamonaviy pedagogik texnologiyalarni chuqur o'zlashtirganiga bevosita bog'liqdir.

Ta'lim jarayonida qulay va rivojlantiruvchi muhit yaratish, bolalarning qiziqish va ehtiyojlarini inobatga olish ham muhim omillar sirasiga kiradi. Bu borada pedagoglarning malakasini oshirish, ularni metodik jihatdan qo'llab-quvvatlash hamda ta'lim muassasalarini zarur resurslar bilan ta'minlash dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari. Ta'lim sohasini rivojlantirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlar. Tashkent, 2017. Bet: 5-12.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. Maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish bo'yicha chora-tadbirlar. Tashkent, 2018. Bet: 3-8.
3. Sobirov, M. Maktabgacha ta'limda pedagogik texnologiyalar. Tashkent: Fan, 2016. Bet: 45-78.
4. Qodirov, S. Interfaol metodlar va ularning samaradorligi. Tashkent: Ma'rifat, 2019. Bet: 22-41.
5. Islomova, N. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish. Samarkand: SamDU, 2020. Bet: 10-36.
6. Tursunov, A. Bolalar faolligini oshirishda interfaol yondashuvlar. Tashkent: Ta'lim, 2021. Bet: 15-50.
7. Johnson, D., Johnson, R. Cooperative Learning in Early Childhood Education. New York: Routledge, 2016. Bet: 34-65.
8. Hattie, J. Visible Learning for Teachers: Maximizing Impact on Learning. London: Routledge, 2017. Bet: 101-140.
9. Smith, P., Pellegrini, A. Play in Early Childhood: From Research to Practice. London: Sage, 2018. Bet: 55-89.
10. Pianta, R., Hamre, B. Classroom Interactions and Early Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2020. Bet: 23-60.